

ชาตพันธุ์ในล้านนา

เผ่า

งานอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรม
กองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เมี่ยน

กลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน หรือ เย้า เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลภาษากลุ่ม จีน – ทิเบต เรียกตนเองว่า “เมี่ยน” ซึ่งแปลว่าคน ส่วนคำว่าเย้าเป็นคำที่ใช้เรียกในราชวงศ์ซ่ง (ถาวร พูเพื่อง, 2541: 69)

ความเป็นมา

ถิ่นฐานเดิมของเมี่ยนหรือเย้าอยู่ทางตะวันออกของมณฑลของไกวเจา มณฑลยูนนาน มณฑลฮุนหนัและมณฑลกว่างสี ในประเทศจีน ต่อมาอพยพลงมาทางใต้เรื่อยๆ เข้าสู่ทางตอนเหนือเวียดนามและลาว ทางตะวันออกของพม่าบริเวณเชียงตุง และภาคเหนือของประเทศไทย สำหรับพวกเย้าที่อพยพเข้าสู่ไทยนั้นไม่ได้อพยพมาจากจีนโดยตรง แต่อพยพมาจากลาว และพม่า (ขจิตถัย บุรุษพัฒน์, 2518: 56)

ปัจจุบัน มีชาวเมี่ยนเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ส่วนใหญ่อยู่กันหนาแน่นตามพื้นที่แถบจังหวัดทางภาคเหนือ เช่น เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา น่าน ลำปาง แพร่(สมัย สุทธิธรรม, 2541: 11)

การแต่งกาย

เสื้อผ้าของชาวเมี่ยนมักจะนิยมทอใช้กันเอง โดยการย้อมผ้าขาวให้เป็นสีดำ ซึ่งใช้เปลือกไม้ประดู่ ขี้เถ้า และข้าวเหนียวดำ นำขี้เถ้ามาแช่น้ำ ให้ขี้เถ้าตกตะกอนแล้วเทน้ำใสๆเก็บใส่ภาชนะ นำไปต้มเดือดใส่เปลือกประดู่ลงไป ต้มข้าวเหนียวดำให้ละเอียดใส่ลงในภาชนะ ต้มเสร็จแล้วก็นำผ้าขาวลงไปย้อม ก็จะได้ผ้าดำสีไม่ตกมาใช้เย็บเสื้อผ้าใส่ ในปัจจุบันชาวเมี่ยนมีการติดต่อสื่อสารกับสังคมภายนอก จึงนิยมซื้อผ้าดำมาจากตลาดเองเพื่อนำมาตัดเย็บเสื้อผ้า ดังนั้นการย้อมสีผ้าจึงมักจะไม่ค่อยเห็นกันในหมู่ชาวเมี่ยน

ผู้หญิงเมี่ยนมักจะแต่งกายให้สวยงามอยู่เสมอ เสื้อที่สวมใส่จะเป็นสีดำหรือสีน้ำเงิน แบบหลวมๆแขนยาวทรงกระบอก มีผ้าแดงขลิบปลายแขนคอเสื้อผ่าหน้า และติดพู่ไหมพรมสีแดง คล้ายผ้าแดงคล้องคอยาวลงมาเกือบถึงเอว ด้านหลังเสื้อจะปล่อยให้ยาวลงไปถึงเท้า ส่วนด้านหน้าเก็บพับพันไว้ นุ่งกางเกงขายาวปักด้วยลวดลายหลากสีสวยงาม เสื้อผ้าของผู้หญิงชาวเมี่ยนนับว่ามีราคาแพงมาก เพราะจะต้องใช้เวลาเย็บปักถักร้อย บนศีรษะมีผ้าโพกหัวพันรอบสีดำ ปักลวดลายตามขอบผ้า สีเส้นสวยงามสะดุดตา

การปักกางเกง จะปักจากด้านใน ซึ่งถ้ามองจากด้านนอกจะเห็นลายปักที่สวยงาม มีลายทั้งหมด 15 ลาย เช่น ลายเว่นเซีย ลายชม ลายกิ้ว ลายเหยี่ยว ลายหละกวนฟิม ลายจั้นแคะเปี้ยว ลายลุ่มเจี้ยวยัด ลายฟามชิงกุน ลายอินเพยเปี้ยว ลายโต้มเปี้ยง ลายกะหย่อเจียม ลายซังเซ็ค ลายชมลั่น ลายอ้มกวง และलगกิดฮาง ในส่วนของเครื่องประดับ จะประดับด้วยกำไลเงินและห่วงคอเงิน ปิ่นปักผม ต่างหู กำไล และห่วงคอ แหวน สร้อยคอ หมวกประดับเครื่องเงิน กระดุมเสื้อ ซึ่งเครื่องประดับเหล่านี้จะมีช่างทำเครื่องเงินทำขึ้นมาใช้เอง

ผู้ชาย จะสวมกางเกงขายาวสีดำแบบจีน สวมเสื้อสีดำผ่าอกและมีเชิงป้ายไปทางด้านข้าง ขลิบขอบให้เป็นลวดลาย สวมหมวกไหมพรมกลม และใส่กำไลเงิน ซึ่งหนุ่มเมี่ยนเมื่อเกิดความรักต่อหญิงสาวผู้ใดจะถอดกำไลมอบให้แก่หญิงคนรัก (สมัย สุทธิธรรม, 2541: 21)

ชาติพันธุ์ในล้านนา

ปกากะญอ

งานอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรม
กองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปกากะญอ

เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่จัดอยู่ในตระกูลภาษาทิเบต-พม่า เรียกตัวเองว่า “ปกากะญอ” ส่วนคำว่า กะเหรี่ยง เป็นคำเรียกของคนไทยภาคกลาง พม่าเรียกว่า กะยีน (Kayin) คนพื้นเมืองภาคเหนือและไทใหญ่เรียก ยาง ส่วนชาวตะวันตกเรียก Karen (สมัย สุทธิธรรม, 2541: 7) กะเหรี่ยงจัดว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายทางภาษาและความเชื่อ ดั้งเดิมจะนับถือผี เชื่อบ้างเรื่องต้นไม้ ป่าใหญ่ ภายหลังหันมานับถือพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

ความเป็นมา

สันนิษฐานว่ากลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอมีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางตะวันออกของทิเบต แล้วเคลื่อนตัวเข้าสู่จีนราว 733 ปีก่อนพุทธกาล ชาวจีนเรียกว่า ชนชาติโจว ภายหลังถูกจีนรุกราน จึงถอยร่นมาอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำแยงซี ต่อมาเกิดปะทะกับชนชาติไทจึงถอยร่นลงมาอยู่ตามลุ่มแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาละวินในเขตพม่า ตามหลักฐานที่ปรากฏในตำนานพระธาตุ และพงศาวดารเมืองเหนือหลายฉบับสันนิษฐานว่า ชนชาติกะเหรี่ยงได้เข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทยก่อนชนชาติไท แต่เข้ามาหลังละว้าหรือลัวะ กะเหรี่ยงกระจายตัวอยู่บริเวณภาคเหนือของไทย สามารถจำแนกได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กะเหรี่ยงสะกอ (Sgaw Karen) กลุ่มนี้เรียกตัวเองว่า กันยอ (Kanyaw) คนไทยเรียกว่า ยางขาว กะเหรี่ยงสะกอในแถบตะวันตกของ เชียงใหม่ เรียกตัวเองว่า บุกุนโย (Bu Kun Yo)
2. กะเหรี่ยงโปว์ (Pwo Karen) คนไทยเรียกว่า ยางโปว์ พม่าเรียกว่า ตะเลียงกะยีน (Taliang Kayin)
3. กะเหรี่ยงบเว (B'ghwe Karen) หรือ แบร (Bre) หรือกะเหรี่ยงแดง กะเหรี่ยงพวกนี้เรียกตัวเองว่า กะยา (Kaya) คนไทยเรียกว่ายางแดง พม่าเรียกว่า คะยีนี (Kayin-ni) แต่สมัยใหม่เรียกเป็น คะยา (Kayah) ชาวอังกฤษเรียกคาระนีนี (Karen-ni) ซึ่งเอาแบบชื่อที่ชาวพม่าเรียก กะเหรี่ยงบเวกะเหรี่ยงแดงถือว่าตนเป็นชาติใหญ่ และไม่ยอมรับพวกสะกอและโปว์เท่าใดนัก
4. กะเหรี่ยงตองสุ หรือปะโอ (Pa-O) คนไทยและพม่าเรียก ตองสุ (Thaung thu) พวกไทยใหญ่เรียก ตองซู (Tong-Su) กะเหรี่ยงเผ่าสะกอเรียกพวกตองสุว่า กะเหรี่ยงดำ พวกตองสุ แต่เดิมอาศัยอยู่บริเวณ เมืองต่างๆ ใกล้ทะเลสาบอินเล ในรัฐฉานตอนใต้ ประเทศพม่า เมืองที่ตองสุอยู่มากที่สุด คือเมืองหลอยโหลง และเมืองสะทู่

การแต่งกายของกะเหรี่ยงโป อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน

โกบอเอะ' ผ้าทอกะเหรี่ยง ย้อมสีธรรมชาติ
บ้านแม่หาด อ.เวียงแหง จ.เชียงใหม่

ภาพจาก: www.wianghaeng.com

การแต่งกาย

ผู้ชาย นิยมใส่เสื้อแขนสั้น สีดำหรือแดง มีเชือกถักเป็นพู่รัดเอว สวมกางเกงสีดำขาวแบบจีน คล้าย “เดี๋ยวสะดอ” หรือสวมโสร่งแบบพม่า ใช้ผ้าโพกศีรษะแบบต่างๆ แต่ในปัจจุบัน กะเหรี่ยงผู้ชายหันมาสวมกางเกงขาวแบบคนพื้นราบบ้างแล้ว

ผู้หญิง มีกฎเกณฑ์ข้อห้ามอยู่มาก จึงมีการแต่งกายที่แยกแยะออกไปอย่างชัดเจนระหว่างหญิงที่โสดและหญิงที่แต่งงานแล้ว และถือประเพณีการแต่งกายอย่างเคร่งครัด โดยหญิงสาวโสดชาวกะเหรี่ยงมักจะสวมชุดกระโปรงกระสอบสีขาวยาวลงไปถึงข้อเท้า เสื้อทรงกระบอก แขนสั้น คอเป็นรูปตัววี

ถักด้วยแดงขลิบรอบคอเสื้อ ผ่าลงไปถึงช่วงล่าง ระหว่างเอวจะทอผ้าด้วยสีแดงคาดเอาไว้คล้ายเข็มขัด ส่วนใหญ่หญิงกะเหรี่ยงจะทอผ้าด้วยเครื่องทอมือแบบง่ายๆ ตามประเพณี หญิงชาวกะเหรี่ยงนิยมไว้ผมยาวทำเป็นมวยพันด้วยด้ายสีหรือโพกผ้าเป็นสีแดงเหมือนกับเสื้อและกระโปรง ใส่ต่างหูเป็นรูปวงกลมมีพู่ห้อย นิยมพันคอด้วยเส้นด้ายและสร้อยลูกปัด ส่วนหญิงชาวกะเหรี่ยงที่แต่งงานแล้ว จะไม่แต่งชุดขาว แต่จะสวมเสื้อคอวีสีดำสั้นแค่เอว ชายเสื้อด้านล่างเย็บด้ายสีประดับลูกเดือยหรือลูกปัดสีขาว เป็นรูปตารางหมากรุกหรือจุดสีขาวๆ สวมผ้าขึ้นสีแดงหรือลายอื่นๆ ยาวถึงข้อเท้า และโพกศีรษะ

เครื่องแต่งกายปกากะญอ

ชาย

หญิง

© rugrabbitt

ชาติพันธุ์ในล้านนา

ลาหู่

งานอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรม
กองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ลาหู่

กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ หรือ มูเซอ เรียกตัวเองว่า "ลาหู่" ซึ่งแปลว่า "คน" มีเชื้อสายมาจากกลุ่ม โลโล ซึ่งเคยเจริญรุ่งเรืองอาศัยอยู่บนที่ราบสูงทิเบต สันนิษฐานว่า คำว่า มูเซอ เป็นคำที่พม่าและไทยใหญ่ในรัฐฉานใช้เรียก มีความหมายว่า “นายพราน” ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยโดดเด่นของมูเซอ เนื่องจากมีความชำนาญในการล่าสัตว์ (ถาวร พูเพื่อง, 2541: 40)

ความเป็นมา

ลาหู่หรือมูเซอ เดิมมีภูมิลำเนาอยู่ที่ประเทศทิเบตหรือบริเวณใกล้เคียงแถบนั้น มีเมืองหลวงชื่อว่า ลิเคียงกาซี ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของที่ราบสูงทิเบต จีนเรียกดินแดนแถบนี้ว่า “ดินแดนแห่งสิบแปดหัวน้ำผ่อ” ในระหว่างศตวรรษที่ 17 – 18 พวกเขาได้ถูกจีนรุกราน

ใช้กำลังกดขี่จำเป็นต้องอพยพลงมาทางใต้ และสามารถสร้างอาณาจักรมูเซออิสระขึ้น ซึ่งตั้งอยู่ในเขตระหว่างจีนกับพม่า บริเวณรัฐว้ากับรัฐชุนเมา โดยมีผู้นำทางศาสนาปกครองถึง 36 คน แต่ในบางครั้งมูเซอก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมของพม่าบ้าง ในปีพุทธศักราช 2433 มูเซอได้ถูกจีนรุกรานและขับไล่อีกจนต้องถอยร่นลงมาทางใต้และเข้ามาอยู่ในเขตพม่า และลาว ซึ่งขณะนั้นพม่าได้ตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ

การอพยพเข้าสู่ประเทศไทยของมูเซอ เนื่องจากพม่าเกิดปัญหาทางการเมืองขึ้น การอพยพของมูเซอในครั้งนั้นส่วนใหญ่มาจากเชียงตุงของพม่าเข้ามาอาศัยอยู่ตามบริเวณพรมแดนไทย – พม่า บนเทือกเขาสูง (สมัย สุทธิธรรม, 2541: 8) และมีการอพยพครั้งใหญ่อีกครั้ง หลังจากพม่าได้รับอารักขาจากอังกฤษแล้วและได้ทำการปราบปรามชนกลุ่มน้อย ชาวมูเซอก็ได้ทำการต่อต้าน เมื่อต้านไม่ไหวก็ได้อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยอีกครั้ง โดยมีพระยาสุโขทัย ผู้นำศาสนาเป็นผู้นำการอพยพ การอพยพครั้งนี้ ถือว่าเป็นครั้งสำคัญ หลังจากนั้นก็มี การอพยพเข้าสู่ประเทศไทยแบบประปราย สาเหตุเนื่องมาจากนโยบาย การปราบปรามของรัฐบาลพม่า โดยครั้งแรกนั้นได้พากันตั้งหลักแหล่งอยู่บริเวณ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และแถบบริเวณเขตติดต่อระหว่างจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย (ถาวร พูเพื่อง, 2541: 42)

การแบ่งกลุ่มของชาติพันธุ์มูเซอ

1. มูเซอดำ หรือลาหู่ นะ ถือว่าเป็นมูเซอกลุ่มแรกที่พบในเขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เชื่อว่าเป็นมูเซอกลุ่มดั้งเดิมสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษในยูนนานและพม่า ซึ่งมูเซอดำที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ ตามคำชักชวนของมิชชันนารี
2. มูเซอแดง หรือ ลาหู่ ญี เป็นมูเซออีกกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยในเขตจังหวัด เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน
3. มูเซอเผละ หรือ ลาหู่ นะ หรือเรียกว่ามูเซอดำเช่นกัน แต่เป็นคนละกลุ่มกับมูเซอดำแท้ที่มาจากยูนนานและพม่า เผละ เป็นคำดั้งเดิมที่มูเซอแดงเรียกกลุ่มนี้ แต่พวกมูเซอเผละเรียกตนเองว่า ลาหู่ นะ มีชื่อ ซึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยๆ ได้อีก 3 กลุ่ม คือ มูเซอพะคอ มูเซอหะลอ มูเซอนะมี
4. มูเซอกุเลา หรือลาหู่ กุเลา เป็นพวกมูเซอขาว ซึ่งเป็นกลุ่มย่อยอีกกลุ่มหนึ่ง
5. มูเซอผี หรือลาหู่ ผี จัดอยู่ในกลุ่มมูเซอเหลือง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ มูเซอผีบาลา และ มูเซอผีบาเกี้ยว

การแต่งกาย

1. มูเซอดำ

ผู้ชาย สวมกางเกงขายาวหลวมๆ ด้วยผ้าสีดำขลิบปลายขาด้วยผ้าสีแดง ใส่เสื้อสีดำแขนยาวทรงกระบอก ผ่าหน้าตลอดพร้อมติดกระดุมโลหะเงิน ขลิบขอบแขนเสื้อด้วยผ้าสีแดง แต่ไม่นิยมสวมเครื่องประดับ

ผู้หญิง สวมเสื้อสีดำยาวตลอดถึงข้อเท้า คอป้ายไปทางด้านข้างไม่ผ่าหน้า ตกแต่งลวดลายบนเสื้อและแขนเสื้อด้วยผ้าสีต่างๆ ให้สวยงาม และนุ่งซิ่นสีดำประดับลายลงบนซิ่นด้วยสีต่างๆอย่างสวยงาม

2. มูเซอแดง

ผู้ชาย สวมเสื้อแขนยาวคอกลมสีดำ ตัวเสื้อยาวแค่อว ผ่าหน้าขึ้นมาเล็กน้อย ปักลายผ้าด้วยไหมเป็นลวดลายสลับสีต่างกัน สาบเสื้อด้านหน้าเดินเส้นเป็นลวดลายสลับสีรูปสามเหลี่ยมติดกันตั้งแต่รอบคอลงมา เรียกว่า “อาซะแลดีเลอ” และติดเหรียญเงินเป็นแถวยาว ทับบนลายผ้าด้านหน้าสวมกางเกงขาก๊วยสีดำ แต่เดิมใช้สีดำล้วน ปัจจุบันนิยมประดิษฐ์ลายดอกด้วยผ้าสีเย็บขลิบที่ปลายขากางเกงเรียกว่า “ฮา คือ มีอ” หน้าแข้งจะพันด้วยผ้าสีดำมีแถบขาวเย็บทาบติดไว้มีลวดลายดอกเป็นสีต่างๆ

ผู้หญิง สวมเสื้อคอกลมสีดำรัดรูป แขนยาวทรงกระบอกตัวเสื้อสั้นแค่อว ชายเสื้อและปลายแขนขลิบด้วยแถบผ้าสีแดงมีลวดลายประดับเหรียญเงินขนาดใหญ่ทาบติดด้านหน้าเป็นเครื่องหมายแสดงความเป็นหญิงสาวและความมีฐานะ ด้านหลังมีเหรียญเงินรูปปีเย็บติดไว้กับตัวเสื้อ เป็นแถบยาวลงมาและประดับกระดุมเงินที่แขนเสื้อทั้งสองข้างเพื่อความสวยงาม ส่วนผ้านุ่งเป็นผ้าซิ่นสีดำแถบผ้าสีแดงทั้งด้านบนและด้านล่าง

3. มูเซอเหมเล

ผู้ชาย สวมเสื้อคอกลมแขนยาวทรงกระบอก ยาวเลยเอวเล็กน้อยผ่าหน้าตลอด ไม่มีสาบเสื้อ ตัวเสื้อมีซับในตลอด ด้วยผ้าสีฟ้าหรือสีเขียวอ่อนไม่มีลวดลายบนตัวเสื้อ บางคนอาจนำโลหะเงินมาเย็บเรียงเป็นแถวด้านหลังเสื้อ เวลาใส่จะมีห้วงเล็กๆ ผูกติดกับกระดุม แต่ไม่มีรังดุม มักใช้เข็มกลัดแทนกางเกงขาก๊วย เป้าหลวม ขอบกางเกง ด้านบนเย็บทาบด้วยผ้าสีขาว มักจะมีเข็มขัดทำด้วยผ้าสีแดง เป็นช่องยาวสำหรับใส่ของมีค่าต่างๆ เอาไว้สวมผ้า พันแข้งสีดำยาวถึงข้อเท้า ปลายผ้าขลิบด้วยผ้าสีต่างๆ มูเซอเหมเลนิยมสวมรองเท้าหุ้มข้อสีน้ำตาล

ผู้หญิง สวมเสื้อคอกลม แขนยาวทรงกระบอก ตัวเสื้อจะยาวและหลวม จนถึงหัวเข่า ผ่าข้างจากเอวไปถึงชายเสื้อ ใช้ผ้าขาวเหลืองเย็บซ้อนกัน ทาบติดเป็นแนวยาวที่สาบเสื้อ ชายเสื้อด้านหลังทาบติดด้วยแผ่นผ้ากว้างราว 5 – 6 นิ้ว แขนเสื้อใช้แถบผ้าสีแดงสลับขาวหรือสีน้ำเงิน และเหลืองทาบติดไว้ตลอดแขน ผู้หญิงมูเซอเหมเลนิยมสวม กางเกงคล้ายผู้ชาย และสวมผ้าพันแข้ง มีแถบขาวทาบติดเอาไว้ทั้งด้านบนและด้านล่าง ผู้หญิงมูเซอเหมเลนิกนิยม ใช้ผ้าขนหนูพันรอบศีรษะคล้ายหมวก

4. มูเซอกุเลา

ผู้ชาย ลักษณะการแต่งกายคล้ายมูเซอดำ

ผู้หญิง ใส่เสื้อสีดำรูปแขนยาว ตัวเสื้อสั้นเหนือเอว ผ่าหน้าตลอด โดยมีแผ่นเหรียญเงินติดทาบเสื้อด้านหน้า แทนกระดุม ใช้ผ้าแดงเย็บ เป็นลายที่ปลายแขนเสื้อ หน้าอกและคอเสื้อ นุ่งผ้าซิ่นสีดำทางสีแดง ติดเป็นช่วงๆ ตอนบน ส่วนช่วงล่างชายผ้าห่มคาดด้วยผ้าสีขาว แดง และน้ำเงิน เย็บเป็นลวดลายอย่างสวยงาม

5. มูเซอเซอณี

ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ไม่มีเครื่องแต่งกายที่เป็นสัญลักษณ์ประจำ เผ่าแน่นอน ส่วนใหญ่จะเป็นชุดสีดำ ผ้าแถบสีเหลืองเย็บทาบติดไว้ ผู้ชาย สวมเสื้อสีดำแขนสามส่วนเสื้อยาวแค่เอว ปกเสื้อจะป้ายจาก ซ้ายไปขวา มีกระดุมโลหะเงินประดับ ปลายแขนเสื้อและขอบเสื้อจะ ประดับด้วยผ้าสี ใส่กางเกงขาก๊วยทรงกลม ตัดเย็บด้วยผ้าสีน้ำเงิน ฟ้า และเขียว

ผู้หญิง นิยมสวมเสื้อคอกลมสีดำ แขนยาวทรงกระบอก มีแถบผ้าคาด ตรงหน้าอกเสื้อ และนิยมสวมปกคอเป็นโลหะเงินและตุ้มหูเงิน สำหรับผ้าซิ่นจะมีแถบผ้าสีขาว เย็บติดทาบเอาไว้ที่เชิงผ้าซิ่น ส่วนบน ผ้าซิ่น จะมีแถบสีน้ำเงินเย็บปักลวดลายเอาไว้ (สมัย สุทธิธรรม, 2541: 23)

ชาติพันธุ์ในล้านนา

ลัทธิ

งานอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรม
กองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ลีซู

หรือกลุ่มชาติพันธุ์ ลีซอ (Lisu) สืบเชื้อสายมาจากตระกูลภาษา ทิเบต – พม่า ซึ่งเชื้อสายของคนกลุ่มนี้ คือ มองโกลอยด์ (ขจิตภัย บุรุษพัฒน์, 2518: 105)

ความเป็นมา

ลีซู เดิมเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ทางตอนต้นของแม่น้ำสาละวิน และทางตะวันตกเฉียงเหนือของมณฑลยูนนาน ในประเทศจีน และกระจายเข้าไปในดินแดนรัฐฉานของประเทศพม่า ตลอดจน

เข้ามาอยู่ในเขตของประเทศไทย

ลีซูในประเทศไทย ส่วนใหญ่อพยพมาจากเขตเมืองเชียงตุง เมืองป๋น ประเทศพม่า ประมาณทศวรรษ 2460 ปัจจุบันลีซูในประเทศไทยได้กระจายตัวอยู่ตามหุบเขาในเขตอำเภอเชียงดาว อำเภอแม่แตง อำเภอพร้าว อำเภอฝาง

จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย และ อำเภอแจ้ห่ม อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง (สมัย สุทธิธรรม, 2541: 9)

สามารถแบ่งได้ 2 กลุ่ม ตามการแต่งกาย และภาษาพูด ดังนี้

1. ลีซอลาย หรือลีซอลูกผสม (ลีซูผิว-ผิว แปลว่าลูกผสม)ส่วนใหญ่อยู่ในประเทศไทย เหตุที่เรียกลีซอลายเนื่องจาก เสื้อคลุมของลีซอระหว่างต้นแขนและบริเวณหน้าอกจะมีผ้าแถบต่างสีกัน เย็บติดเป็นแผ่นดูเป็นลายริ้วสวยงาม
2. ลีซอดำ อาศัยอยู่ในประเทศจีนและพม่า

การแต่งกาย

การแต่งกายของลีซอลาย

- ผู้ชาย นิยมสวมกางเกงขากว้าง ยาวลงไปถึงครึ่งแข้งคล้ายกางเกงจีนหรือกางเกงขาก๊วย สีของกางเกงจะนิยมสีฟ้าและสีเขียวอ่อน สำหรับคนสูงอายุมักสวมกางเกงสีดำ เสื้อของชาวลีซอจะใช้สีดำทับด้วยผ้ากำมะหยี่ประดับด้วยแผ่นโลหะรูปวงกลมบางๆ ขนาดเท่าเหรียญบาทเย็บติดเข้ากับเสื้อเรียงกันเป็นแถวด้านหน้าและด้านหลัง โดยปกติผู้ชายชาวลีซอจะสวมเสื้อกำมะหยี่เฉพาะในงานประเพณีปีใหม่ หรือในวันสำคัญเท่านั้น เช่น เมื่อเวลาไปเที่ยวสาว แต่ในเวลาปกติผู้ชายจะสวมเสื้อเชิ้ตธรรมดา เช่น เวลาอยู่บ้านหรือออกไปทำงานในไร่ มีผ้าพันแข้งเป็นสีดำหรือมีรองเท้ายางสวมใส่ด้วยก็ได้

- ผู้หญิง จะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่คล้ายๆ กันหมดทุกคนไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ คือ นุ่งกางเกงสีดำขาวเลยเข่าลงไปถึงน่องและมีเสื้อคลุมแขนยาวสีอ่อน หรือสีฟ้าสวมทับ ยาวลงมาถึงหน้าแข้งคล้ายกระโปรง และผ้าด้านข้างตั้งแต่เอวลงมาถึงสองข้าง เสื้อคลุมของชาวลีซอที่ปกคอจะติดแถบผ้าสีดำรอบคอประมาณหนึ่งคืบ ระหว่างต้นแขนและบริเวณหน้าอกจะมีผ้าแถบต่างสีกัน เย็บติดเป็นแผ่นดูเป็นลายริ้วสวยงาม ส่วนที่เอวจะมีผ้าดำคาดเอาไว้โดยซ่อนปลายผ้าเหน็บไว้ด้านใน หญิงชาวลีซอจะนิยมใช้ผ้าโพกศีรษะและใช้ผ้าพันแข้งประดับเสื้อด้วยกระดุมเงินหรือเหรียญรูปให้สวยงาม เมื่อมีงานฉลองหรือประเพณีสำคัญของหมู่บ้าน จะมีเครื่องประดับอีกอย่างหนึ่ง คือ หางที่ทำด้วยผ้าเย็บเป็นเส้นๆ คล้ายเชือก มีหลากสีผูกห้อยเอาไว้ด้านหน้าและหลัง น่ารักๆ เส้น เพื่อความสวยงาม

ชาติพันธุ์ในล้านนา

อาข่า

งานอนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรม
กองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อาข่า

เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีอยู่ในประเทศไทย เรียกตนเองว่า “อาข่า” (AKHA) คนไทยและพม่าเรียกว่า อี๋ก้อ, ก้อ หรือข่าก้อ ลาว เรียกว่า “โก๊ะ” คนจีนเรียกว่า “โวนี่” หรือ “ฮานี” ซึ่งหมายความรวมถึงพวกที่พูดภาษาโลโลในมณฑลยูนนานทางตอนใต้

นักมานุษยวิทยาและนักภาษาศาสตร์ ได้จัดกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าอยู่ในตระกูลภาษาจีน – ทิเบต กลุ่มทิเบต – พม่า ในกลุ่มย่อยโลโล โดยเชื่อว่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่า สืบเชื้อสายมาจากชนชาติโลโลในจีนตอนใต้ กระจายตัวอยู่ทั่วไปและปะปนกับคนจีน หมู่บ้านอาข่าบางแห่งมีลักษณะผสมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์อาข่ากับคนจีน ซึ่งเกิดจากการแต่งงานระหว่างคนจีนกับอาข่า (สำนักเลขาธิการคณะกรรมการการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, 2518: 1)

ความเป็นมา

ผลการศึกษาค้นคว้าของนักมานุษยวิทยาหลายท่านทำให้เราทราบว่าอาข่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไร เบอนาตชิต นักมานุษยวิทยาชาวเยอรมัน และพอล ดับบลิว, เลวิส หมอสอนศาสนาชาวอเมริกันซึ่งเคยใช้ชีวิตอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์มุเซอ ลีซอ และอาข่าในประเทศพม่า ได้บันทึกไว้ในรายงานเรื่อง “อี๋ก้อในพม่า” รายงานว่า กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า มีถิ่นฐานเดิมอยู่ตามภูเขาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและตะวันตกเฉียงใต้ของจีน พบว่ามีอาข่าอยู่มากในมณฑลยูนนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสิบสองปันนาและในมณฑลกวางเจา แต่เดิมอาข่ามีอาณาจักรอิสระของตนอยู่ในบริเวณต้นแม่น้ำไต้ฮั่วซุยหรือแม่น้ำดอกท้อ ในทิเบต ต่อมาอาข่าถูกชนชาติอื่นรุกรานจนต้องถอยร่นลงทางใต้เข้าสู่มณฑลยูนนาน และกวางเจาเป็นเวลานานถึง 4,000 ปี เมื่อจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ได้อพยพลงทางใต้ไปอีก โดยกระจัดกระจายเข้าอยู่ในเมืองเชียงตุงและทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศพม่า และในเมืองหัวโขงทางภาคตะวันตกและเมืองพงสาลีทางเหนือของประเทศลาว และในจังหวัดเชียงราย และเชียงใหม่ของไทย (สำนักเลขาธิการคณะกรรมการการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, 2518: 2)

ในประเทศไทย สามารถแบ่งอาข่าออกเป็น 3 กลุ่ม ตามการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ได้แก่ 1. อี๋ก้อไทย หรือ อุโล้อี๋ 2. อี๋ก้อพม่า หรือ โลเม อี๋ก้อ 3. อี๋ก้อจีน หรือ อาย้อ อี๋ก้อ จากคำบอกเล่าจากผู้อาวุโสของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า กล่าวว่าอพยพเข้ามาในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2458 จุดแรกที่เข้ามาคือ บริเวณดอยตุง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ชนเผ่าอาข่ากลุ่มแรกที่เข้ามาในประเทศไทยเรียกตนเองว่า “อู๋โล่ อักข่า” หรืออาข่าไทย ซึ่งมีลักษณะเด่นคือผู้หญิงจะสวมหมวกทรงสูงประดับขนไก่หรือขนชะนีย้อมสีสวยงามเอาไว้ประดับศีรษะด้วย โดยอาข่ากลุ่มนี้ได้มาตั้งถิ่นฐานบนภูเขาสูงบริเวณใกล้บ้านสามแยก ทางไปดอยแม่สลองต่อมามีกลุ่มชาติพันธุ์อีก้อซึ่งเรียกตนเองว่า “โลเมอักข่า” หรืออีก้อพม่า ได้อพยพเข้ามาในเขตแดนไทยอีก โดยทางเส้นดอยตุงและเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านที่บ้านผาหมีบดอยตุงก่อนที่จะกระจัดกระจายไปสู่บริเวณตำบลป่าซาง ตำบลป่าตึง เขตอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย และที่อื่นๆ ส่วนอาข่ากลุ่มที่สามซึ่งอพยพเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อไม่นานมานี้เป็น กลุ่มอาข่าจีน หรือ “อาย้ออักข่า” ในกลุ่มนี้มีจำนวนไม่มากนัก พวกเขาได้อพยพเข้ามาอยู่ในเขตบ้านปางสา คือที่บ้านโป่งป่าแขม ประมาณ 60 -70 หลังคาเรือน (สมัย สุทธิธรรม, 2541: 9)

การแต่งกาย

การแต่งกายของชาวอาข่าหรืออีก้อ สามารถแบ่งได้ตามการแต่งกายของหญิงและชาย ดังนี้ ผู้หญิงอาข่าไทย จะนุ่งกระโปรงสีดำ ชายกระโปรงสั้นเหนือเข่า มีจีบรอบเอว ขอบกระโปรงจะอยู่ต่ำกว่าสะดือเล็กน้อย หญิงมีเรือนจะมีผ้าคาดหน้าอกเป็นเลื้อยชั้นใน คล้ายผ้าแถบของหญิงไทยโบราณ มีสายคล้องคออ้อมไปด้านหลังยึดตัวเสื้อเอาไว้ ส่วนเสื้อตัวนอกเป็นเสื้อคอกลม ผ้าหน้าแขนยาวทรงกระบอก ที่แขนทั้งสองข้างปักลายด้วยผ้าแถบสีเป็นลวดลายต่างๆ ตลอดจนด้านหลังและด้านหน้าของตัวเสื้ออย่างสวยงาม พร้อมติดกระดุมเงินแผ่นกลมแบนขนาดใหญ่ประดับไว้ที่ข้างหน้าอกด้วย

ในเด็กหญิงอาข่ามักจะสวมหมวกแตกต่างกันออกไปจากเด็กสาว คือ ใช้หมวกที่เป็นผ้าสวมครอบศีรษะ พร้อมทั้งมีเครื่องประดับงดงามเช่นกัน

ผู้หญิงอาข่าจะแต่งตัวแตกต่างกันไปตามวัย กล่าวคือ เมื่อยังเด็กก็จะสวมกระโปรงและเสื้อสีดำมีกระดุมเงินติดหรือไม่มีเลยก็ได้ ครั้งอายุย่าง 13 ปี เด็กหญิงอาข่านิยมสวมเครื่องประดับมากขึ้น หมวกจะเปลี่ยนเป็นทรงสูงประดับประดาด้วยขนนกขนไก่ย้อมสี พร้อมติดลูกปัดและกระดุมเงินแพรวพราว

เด็กสาวอาข่าจะสวมหมวกอยู่ตลอดเวลาแม้ยามนอน ลักษณะหมวกในหญิงที่แต่งงานแล้วจะมีทรงสูงมากกว่าเด็กสาวธรรมดา หญิงสาวอาข่าที่มีฐานะดีจะใส่ห่วงคอทำด้วยเงินหลาย ๆ ห่วง พร้อมกับประดับเหรียญเงินที่หน้าอกหลายอัน

เครื่องแต่งกายอาข่า

ผู้หญิงอาข่าพม่า มีอยู่ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่สวมหมวกแบบด้านหน้ากลม ด้านหลังเป็นแผงสั้น ๆ คล้ายเรดาร์ทำด้วยเงินแท้ มีผ้าปักเป็นลวดลายคลุมหมวกเงินอีกชั้นหนึ่ง กับพวกที่สวมหมวกประดับด้วยโลหะลูกกลม ๆ ที่พวกหนึ่ง ผู้หญิงอาข่าจีน ผู้หญิง มักไม่ค่อยแต่งชุดประจำเผ่า แต่นิยมแต่งกายสวมเสื้อผ้าแบบคนพื้นเมืองมากกว่า และใช้ผ้าโพกศีรษะแทนหมวก

ผู้ชาย การแต่งกายผู้ชายอาข่ามักจะไม่โดดเด่น โดยทั่วไปจะนุ่งกางเกงสีดำ คล้ายกางเกงขาก๊วย แต่ช่วงขาจะแคบกว่าเล็กน้อยใส่เสื้อแขนยาวทรงกระบอกผ่าหน้าอกตลอด มีลวดลายประดับที่เชิงด้านหน้าและด้านหลังของตัวเสื้อ ชายโสดอีก้อจะติดกระดุมเงินเล็กๆประดับตามเสื้อ มีแผ่นโลหะเงินกลม ๆ ติดที่หน้าอกเสื้อ สวมกำไลคอและกำไลข้อมือ

สำหรับชายที่มีครอบครัวแล้วจะไม่นิยมแต่งเครื่องประดับ นิยมโกนผมออกโดยรอบศีรษะ แต่จะไว้ผมยาวเป็นจุกตรงกลางศีรษะ แล้วปล่อยผมให้ผมจุกยาวโดยไม่ถักเปีย แต่จะใช้เชือกผูกปลายผมเอาไว้ แล้วใช้ผ้าสีดำพันรอบศีรษะเป็นวงกลม ผู้ชายอาข่ามักนิยมใส่ฟันเลี่ยมทอง (สมัย สุทธิธรรม, 2541: 23)

ลวดลายผ้าอาข่า